

provincie **HOLLAND**
ZUID

Gedeputeerde Staten

Met ontvangstbevestiging
Rijksdienst voor Ondernemend Nederland
afdeling Juridische Zaken
Postbus 40219
8004 DE ZWOLLE.

Postadres Provinciehuis
Postbus 90602
2509 LP Den Haag
T 070 - 441 66 11
www.zuid-holland.nl

Datum
Zie verzenddatum linksonder
Ons kenmerk
DOS-2010-0015152
PZH-2010-688687483
Uw kenmerk
494-28757
Bijlagen
geen

Onderwerp
Steunverklaring bij het door Hoeve Stein ingestelde
bezwaar tegen de aan haar gerichte beschikking van 17
augustus 2018, uw kenmerk KG/204672095.

Geachte heer, mevrouw,

Hiermee reageren wij op uw brief van 28 maart 2019, uw kenmerk 494-28757, waarmee u ons in de gelegenheid stelt om de gronden van ons bezwaarschrift van 2 oktober 2018, ons kenmerk PZH-2016-6644285171, aan te vullen. Bij brief van 2 oktober 2018 hebben wij bezwaar gemaakt tegen uw beschikking van 17 augustus 2018, uw kenmerk KG/204672095, aan V.O.F. Hoeve Stein (hierna: Hoeve Stein) waarmee u de melding bijzondere omstandigheden ex. artikel 23, negende lid, van de Meststoffenwet (hierna: Msw) jo. artikel 72a, eerste lid, van het Uitvoeringsbesluit Meststoffenwet (hierna: Umsw) heeft afgewezen en afziet van het verlenen van een ontheffing ex. artikel 38, tweede lid, van de Msw.

In afwachting van uw ontvangstbevestiging hebben wij ondertussen vastgesteld, dat ons bezwaarschrift na het verstrijken van de bezwaartermijn is ingediend. Om een onnodige bezwaarprocedure te voorkomen, zouden wij normaliter ons bezwaarschrift intrekken. Echter, vanwege onze betrokkenheid bij Hoeve Stein, het natuurbeheer dat Hoeve Stein voor de provincie verricht en de voorbeeldrol die zij heeft voor de wijze waarop agrarische bedrijfsvoering op een geslaagde wijze kan worden gecombineerd met natuurbeheer vragen wij u ons bezwaarschrift en deze brief als steunverklaring aan te merken. Wij verzoeken hetgeen wij naar voren brengen mee te nemen in uw overwegingen ten aanzien van het door Hoeve Stein ingediende bezwaarschrift.

Er zijn meerdere redenen waarom wij van mening zijn dat de melding bijzondere omstandigheden van Hoeve Stein zou moeten worden gehonoreerd, dan wel een ontheffing aan Hoeve Stein zou moeten worden verleend:

- Hoeve Stein beschikte op 2 juli 2015, de zogenaamde peildatum, tijdelijk over minder melkvee door de realisatie van een natuurgebied. Op grond van artikel 23, negende lid, dient daarom het aan Hoeve Stein toegekende mestrecht te worden verhoogd. Onder **1.**

Bezoekadres
Zuid-Hollandplein 1
2596 AW Den Haag

Tram 9 en de buslijnen
90, 385 en 386 stoppen
dichtbij het
provinciehuis. Vanaf
station Den Haag CS is
het tien minuten lopen.
De parkeerruimte voor
auto's is beperkt.

Bijzondere omstandigheden; realisatie en beheer natuur zullen wij dit nader toelichten.

- Hoeve Stein, althans de mede op natuurbeheer gerichte bedrijfsvoering van Hoeve Stein, is tot stand gekomen op verzoek van en in samenwerking met verschillende overheden en publieke organisaties. Naast de provincie Zuid-Holland waren hierbij betrokken de gemeente Reeuwijk, het Hoogheemraadschap van Rijnland, Staatsbosbeheer en zelfs de voorgangers van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (hierna: het ministerie). Hierdoor is er bij Hoeve Stein het vertrouwen opgewekt dat zij tot een veebezetting mocht komen die nodig is om vanuit een agrarische bedrijfsvoering op rendabele wijze het natuurbeheer te kunnen uitvoeren. Vanuit dit vertrouwen heeft Hoeve Stein investeringen gedaan, die niet kunnen worden terugverdiend indien u vasthoudt aan het bestreden besluit. Door de gewijzigde meststoffenwet- en regelgeving is Hoeve Stein vervolgens in de bijzondere situatie geraakt, dat zij op verzoek en in afstemming met de overheid vanuit haar bedrijf natuur beheert en vervolgens door diezelfde overheid hierin wordt belemmerd. Dit zou aanleiding kunnen zijn om Hoeve Stein een ontheffing te verlenen en haar voldoende mestrecht toe te kennen om het bedrijf volgens het met alle overheden gedeelde bedrijfsplan te kunnen uitvoeren. Wij zullen hier nader op ingaan onder **2. Betrokkenheid van en opgewekt vertrouwen door de overheid**
- Hoeve Stein realiseert en beheert voor de provincie Zuid-Holland 200 hectare van het Natuurnetwerk Nederland (hierna: NNN). Het belang van Hoeve Stein bij toekenning van voldoende mestrecht is daarom niet alleen financieel van aard, maar ook maatschappelijk. Dit geldt temeer nu Hoeve Stein een voorbeeld is voor de wijze hoe agrarische bedrijfsvoering en natuurbeheer op geslaagde wijze kan worden gecombineerd; een werkwijze die wij als provincie Zuid-Holland voorstaan bij de verdere realisatie van natuur en de verduurzaming en toekomstbestendigheid van de agrarische sector. Ook de minister is voorstander van deze aanpak. Onder **3. Maatschappelijk belangen** gaan wij hier verder op in.

1. Bijzondere omstandigheden; realisatie en beheer natuur

Hoeve Stein beheert 200 hectare natuur als onderdeel van het NNN. De realisatie en het beheer van deze natuur wordt door Hoeve Stein uitgevoerd in combinatie met een melkveebedrijf binnen de ecologische grenzen van de voor deze gronden geldende natuurtypen. Hiermee is Hoeve Stein een van de koplopers en voorbeeldbedrijven in Zuid-Holland voor de mede door ons breed geïnitieerde ontwikkeling om natuur en agrarisch ondernemerschap te combineren. Dit gebeurt door het omvormen van traditionele agrarische bedrijven naar zogenaamde natuurinclusieve agrarische bedrijven. Anders dan bij agrarisch natuurbeheer is het uitgangspunt bij een natuurinclusieve onderneming natuurontwikkeling- en beheer, waarbij vervolgens een passend agrarisch bedrijfsmodel wordt gezocht en gerealiseerd. Zo kan op een effectieve en efficiënte wijze natuur worden gerealiseerd en beheerd, terwijl tegelijkertijd sprake is van een rendabel, duurzaam en op de toekomst gericht landbouwbedrijf.

Zoals hiervoor is opgemerkt, wordt Hoeve Stein gezien als koploper. De combinatie van natuur en een agrarisch bedrijf op een andere wijze dan het agrarisch natuurbeheer wordt vandaag de dag gezien als een oplossing voor de vele uitdagingen waar overheden en agrariërs voor staan;

realiseren en beheren van natuur, bevorderen biodiversiteit, tegengaan van verdere bodemdaling, terugdringen CO2 uitstoot, verbetering van de bodemgesteldheid en klimaatadaptatie. Toen Hoeve Stein op verzoek van de betrokken overheden de eerste stappen zette om te komen tot het huidige bedrijf (mede gedwongen vanwege de omstandigheid dat voor een reguliere melkveehouderij geen plek meer zou zijn in polder Oukoop) was dit allemaal niet vanzelfsprekend. Er bestond geen ervaring met een dergelijk bedrijfsmodel en het was niet duidelijk wat hiervoor mede vanuit de overheden moest worden georganiseerd. Kortom, alle betrokken partijen waren pioniers. Pionieren gaat gepaard met vallen en opstaan, en kost dus veel tijd. Dit is de belangrijke oorzaak voor het feit dat Hoeve Stein op 2 juli 2015 over een kleinere veebezetting beschikte dan nodig is voor een rendabele bedrijfsvoering en een van daaruit geslaagd natuurbeheer.

De eerste stappen zijn al gezet in 2008 en 2009 toen de bedrijfsvoorganger van Hoeve Stein intentieovereenkomsten is aangegaan voor de (eigendoms)overdracht van gronden om, ingeval van een passende business case, over aaneengesloten percelen te kunnen beschikken. Zowel vanuit de agrarische bedrijfsvoering als het belang van de natuur een belangrijke voorwaarde. In het vervolgtraject zijn er veel gesprekken gevoerd, verkenningen uitgevoerd, onderzoeken verricht en plannen uitgewerkt. Er moesten gronden worden verkregen, er waren vergunningen nodig, bedrijfsgebouwen moesten worden opgericht en dit alles moest worden gefinancierd. Dit proces heeft Hoeve Stein doorlopen met de eerder genoemde overheden, waar onder op bepaalde momenten ook de voorgangers van het ministerie zoals hiervoor is aangegeven. Vanwege de complexiteit is er veel tijd overheen gegaan voordat Hoeve Stein daadwerkelijk met het bedrijf kon starten. Ter illustratie schetsen wij u een aantal belangrijke stappen in het proces, waaruit hopelijk duidelijk wordt dat sprake is geweest van een intensief en daardoor tijdrovend proces met als gevolg dat Hoeve Stein op de peildatum over een kleinere veebezetting beschikte dan in de situatie dat alle betrokken partijen het proces sneller hadden kunnen laten verlopen:

- 2008: Intentieovereenkomsten tussen Maatschap de Goeij, thans Hoeve Stein, en Kool Living B.V. betreffende de (eigendoms)overdracht van gronden van Kool Living B.V. aan Hoeve Stein;
- 2008: start 'Oukoop overleg' ten behoeve van de natuurontwikkeling in Polder Oukoop, waaraan ook door het ministerie op gezette tijden werd deelgenomen;
- 3 december 2010: Minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie verstrekt opdracht aan gedeputeerde staten van Zuid-Holland voor het opstellen van een rapport over de ontwikkeling van Wetland in polder Oukoop;
- 20 november 2010: De provincie Zuid-Holland verleent opdrachten aan Hoeve Stein, PPP Agro Advies en Watersnip Advies voor het opstellen van een plan voor de uitvoering van een zogenaamde natuurboerderij met een omvang van 200 koeien en 200 ha grond, waarmee via het ontwikkelen van natte natuurdoelen wordt bijgedragen aan het realiseren van het veenweidebeleid (tegengaan bodemdaling en een robuust watersysteem) en versterking van het Natura 2000 gebied;
- 6 april 2011: De provincie Zuid-Holland verleent opdracht aan Hoeve Stein voor de uitvoering van projectplan natuurboerderij Hoeve "Stein";
- 2011: Alterra levert onderzoeksrapport 'Natuurboerderij Hoeve Stein, van Boeren-met-natuur naar Natuur-met-boeren' op over de inrichtingen van sloten, het weidevogelbeheer en de onderbemaling van een deel van de huiskavel. Een onderzoek

dat is uitgevoerd binnen het kader van helpdeskvraag HD3327 van het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie;

- 18 juli 2011; Ondernemingsplan opgesteld door PPP Agro Advies;
- 2012: Aan Hoeve Stein worden investerings- en functieveranderingssubsidies aan Hoeve Stein verstrekt en kwalitatieve verplichtingen ten laste van haar gronden gevestigd om het belang van de natuur te borgen;
- 2014: Vaststelling gewijzigd bestemmingsplan.

Uit het vorenstaande blijkt dat Hoeve Stein een toentertijd onduidelijk traject met een onzekere uitkomst is ingegaan om op verzoek van de betrokken overheden natuur te realiseren en te beheren vanuit een agrarische onderneming. Een traject dat meer tijd heeft gekost dan alle betrokkenen zich van te voren hadden bedacht, waardoor de werkelijke uitvoering pas laat kon worden gestart en er op 2 juli 2015 sprake was van een lagere veebezetting. De melding bijzondere omstandigheden zou ons insziens daarom moeten worden gehonoreerd.

2. Betrokkenheid van en opgewekt vertrouwen door de overheid

Wij hebben hiervoor uitgebreid beschreven welke overheden, op welke wijze betrokken zijn geweest bij de realisatie van Hoeve Stein. Het is juist vanwege deze betrokkenheid van de overheid, inclusief het ministerie, dat Hoeve Stein de stap heeft gewaagd om de oude bedrijfsvoering inclusief locatie op te geven, deels nieuwe gronden in eigendom te verwerven en via pacht in beheer te krijgen, over te stappen naar een volledig andere bedrijfsvoering, te investeren en de hiervoor noodzakelijk financiering te verkrijgen. Dit opgewekte vertrouwen is voor de minister aanleiding geweest om bij besluit van 20 december 2017 Hoeve Stein ontheffing te verlenen van de verplichting tot het betalen van geldsommen op grond van de Regeling fosfaatreductieplan 2017 (hierna: fosfaatreductieplan). Weliswaar betrof dit een ander regelgevend kader dan waar het thans door Hoeve Stein bestreden besluit op ziet, maar zowel het fosfaatreductieplan als de Msw hebben tot doel het terugbrengen en beperken van de fosfaatproductie tot het vanuit Europa toegestane maximum. Kortom, ook onder de Msw zou er gezien het opgewekte vertrouwen aanleiding moeten bestaan om Hoeve Stein ontheffing te verlenen en haar de hoeveelheid mestrecht toe te kennen die nodig is om te kunnen opereren volgens het businessplan dat mede is gebaseerd op door het ministerie gefinancierde onderzoeken. In dit verband wijzen wij u er verder op dat de betrokkenheid van het ministerie niet beperkt is gebleven tot de deelname aan enkele overleggen en de financiering van een aantal onderzoeken. Op 23 september 2011 heeft voormalig staatssecretaris Bleeker een proefveld geopend bij Hoeve Stein. Tijdens deze opening heeft de staatssecretaris Bleeker publiekelijk de samenwerking tussen overheden en Hoeve Stein geprezen en de combinatie van idealen en ondernemerschap benadrukt. Hoeve Stein is door staatssecretaris Bleeker een voorbeeld genoemd voor hoe ondernemerschap en natuur kunnen worden gecombineerd. Kortom, vanwege dit opgewekte vertrouwen zou er aanleiding moeten zijn om een ontheffing ex. artikel 38, tweede lid, van de Msw aan Hoeve Stein te verlenen.

Het door de overheid gewekte vertrouwen, dat thans met het door Hoeve Stein bestreden besluit dreigt te worden geschonden, reikt verder dan deze individuele casus. Zoals hiervoor meerdere malen door ons is benadrukt, is Hoeve Stein een voorbeeld voor andere agrarische ondernemingen en daarmee van groot belang om agrariërs te enthousiasmeren ook een

vergelijkbare stap te maken. Voor de realisatie en het beheer van natuur is volgens ons een belangrijke rol weggelegd voor agrarisch ondernemers. Deze ondernemers zullen een stap naar een meer duurzame vorm van landbouw in combinatie met natuurbeheer alleen willen maken als zij voldoende vertrouwen hebben in een duurzaam beleid van de overheid. Indien het bestreden besluit blijft gehandhaafd, dan zal dit vanwege de bekendheid van dit bedrijf zeker negatieve implicaties hebben voor het verder realiseren en beheren van het NNN in Zuid-Holland. Als voorbeeld noemen wij de ontwikkelingen in de Krimpenerwaard waar wij ten behoeve van de realisatie en het beheer van het NNN en omringende natuur met agrariërs tot afspraken proberen te komen over de omzetting van hun melkveebedrijven naar natuurinclusieve agrarische ondernemingen. Daarmee zijn we tevens aangekomen bij de andere belangen die gemoeid zijn bij uw besluit jegens Hoeve Stein.

3. Maatschappelijke belangen

Hiervoor is reeds vermeld, dat bij het bestreden besluit meer belangen zijn betrokken dan alleen het financiële belang van Hoeve Stein. Dit betreft in ieder geval het belang van de natuur waar de provincie voor verantwoordelijk is en welk belang overigens ook door Hoeve Stein wordt gesteund.

De provincie heeft een belangrijke taak op het gebied van natuur. Afspraken tussen Rijk en provincies hierover zijn vastgelegd in het bestuursakkoord natuur, aanvullende en uitvoeringsafspraken, het Natuurpact ontwikkeling en beheer van natuur in Nederland (hierna: het Natuurpact) en de Wet natuurbescherming. Onderdeel van het bestuursakkoord en de hierop volgende afspraken is de overgang van de verantwoordelijkheid voor de realisatie en het beheer van het NNN van het Rijk naar de provincies. In het Natuurpact zijn ambities vastgelegd. Tot de ambities behoren onder meer verhoging van de kwaliteit van de natuur door extra inspanningen in (herstel)beheer en water- en milieucondities, en een effectief agrarisch natuurbeheer. Het Natuurpact stuurt aan om bij de realisatie en het beheer van het NNN de combinatie te zoeken met andere sectoren zoals landbouw.

Het traject dat wij zijn aangegaan en de afspraken die zijn gemaakt met Hoeve Stein vormen in onze visie de ultieme uitwerking van de bovengenoemde afspraken en ambities. Met Hoeve Stein is gewerkt naar een bedrijf waarbij economie en natuurbeheer in evenwicht zijn, zowel economisch als ecologisch. Dit is echter een wankel evenwicht, dat compleet uit balans raakt indien het bestreden besluit wordt gehandhaafd. Hoeve Stein zal dan naar verwachting niet meer in staat zijn om 200 hectare NNN – volledig – te beheren. Gehele of gedeeltelijke beëindiging van het beheer – op gronden die deels in eigendom zijn van Hoeve Stein – raakt het aan ons toevertrouwde belang van de natuur. Dit betekent ook dat wij dan in zoverre onze afspraken met het Rijk over het totaal te realiseren areaal van het NNN niet volledig kunnen nakomen.

Verlies van – een deel – van de 200 hectare NNN betekent ook verlies aan publieke middelen die hiervoor zijn ingezet. Door ons en het ministerie zijn opdrachten verstrekt, er zijn subsidies verleend vanwege de afwaardering van landbouwgrond, voor de inrichting van de gronden en voor het verrichten van natuurbeheer. Een onnodige verspilling van publieke middelen nu er naar onze mening gezien het vorenstaande en de hierna nog te noemen belangen aanleiding bestaat om Hoeve Stein ontheffing ex. artikel 38, tweede lid, van de Msw te verlenen.

Het bestreden besluit raakt ook belangen als het streven naar een meer duurzame en toekomstbestendige agrarische sector, herstel van de biodiversiteit, verbetering van de water- en bodemkwaliteit door een meer duurzaam bodemgebruik en het tegengaan van verdere bodemdaling. Hoeve Stein was en is nog steeds een pilot. Continu wordt onderzocht of de bedrijfsvoering en het natuurbeheer verder kunnen worden verbeterd. Verkregen inzichten worden gedeeld en meegenomen in de gesprekken die wij hebben met agrariërs om te komen tot natuurinclusieve ondernemingen van waaruit het NNN kan worden gerealiseerd en beheerd. De mogelijke teloorgang van Hoeve Stein brengt deze maatschappelijk zeer wenselijke ontwikkelingen in gevaar zoals hiervoor onder **2. Opgewekt vertrouwen** is beschreven.

De kennis en inzichten die vanuit Hoeve Stein worden verkregen, zijn niet alleen van belang voor het natuurbeheer maar raakt zoals hiervoor is vermeld ook onderwerpen die van steeds groter belang worden zoals bodemdaling en water- en bodemkwaliteit. Hoeve Stein zorgt met haar bedrijfsvoering vanuit het natuurbeheer dat bodemdaling kan worden afgeremd en dat de water- en bodemkwaliteit verbetert. Met dit laatste geeft Hoeve Stein een betere invulling aan de doelstellingen van de Msw, dan de reguliere melkveehouderijen. Indien Hoeve Stein niet meer kan voortbestaan in de huidige opzet dan heeft dit vergaande consequenties voor de kennis die vanuit Hoeve Stein op deze onderwerpen wordt opgedaan.

Ook het ministerie maakt graag gebruik van de mogelijkheden en kennis en kunde van Hoeve Stein. Vorig jaar is het ministerie samen met Staatsbosbeheer een een project gestart op Hoeve Stein om biodiversiteit en bedrijfsvoering nog meer op elkaar af te stemmen.

Al de belangen die samenhangen met het functioneren van Hoeve Stein en de kennis en informatie die hierbij worden opgedaan, dreigen nu te worden geschaad indien het bestreden besluit wordt gehandhaafd.

Slot

Wij hopen u met deze brief voldoende inzicht te hebben gegeven in:

- het feit dat de oorzaak voor de lage veebezetting van Hoeve Stein op 2 juli 2015 het directe gevolg is van de afspraken die Hoeve Stein heeft gemaakt met diverse overheden waaronder de provincie om te komen tot een natuurinclusieve agrarische onderneming van waaruit 200 hectare NNN zou worden gerealiseerd en beheerd;
- het door de overheid inclusief het ministerie opgewekte vertrouwen op basis waarvan Hoeve Stein het aandurfde om te investeren in een natuurinclusieve onderneming, welk vertrouwen nu wordt geschaad door het bestreden besluit;
- de impact die het beschadigen van het opgewekt vertrouwen heeft. Andere agrariërs zullen minder snel een overstap durven te maken naar een natuurinclusieve agrarische onderneming als zij niet op de overheid kunnen bouwen. Dit heeft gevolgen voor de wijze waarop wij op meerdere plekken in Zuid-Holland het NNN willen realiseren en beheren. Daarmee kan dit ook implicaties hebben met de afspraken die wij met het Rijk hierover hebben gemaakt;
- de andere belangen die door het bestreden besluit worden geraakt, zoals het beheer van 200 hectare NNN dat in gevaar komt en de kennis en inzichten die vanuit Hoeve Stein

worden verkregen over de combinatie van agrarische bedrijfsvoering vanuit het natuurbeheer en de effecten op onder andere bodem en water.

Wij vragen u de inhoud van deze brief mee te nemen in uw overwegingen om te komen tot een beslissing op bezwaarschrift van Hoeve Stein en spreken de hoop uit dat u voor Hoeve Stein en daarmee ook voor de natuur in Zuid-Holland tot een positief besluit komt.

Wij verzoeken u in uw correspondentie altijd het DOS-nummer te vermelden dat wij rechts bovenaan in deze brief hebben opgenomen.

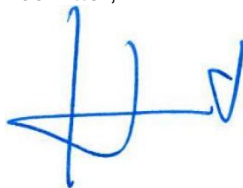
Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland,
secretaris,

drs. H.M.M. Koek

voorzitter,

drs. J. Smit